40. KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI 3. CİLT

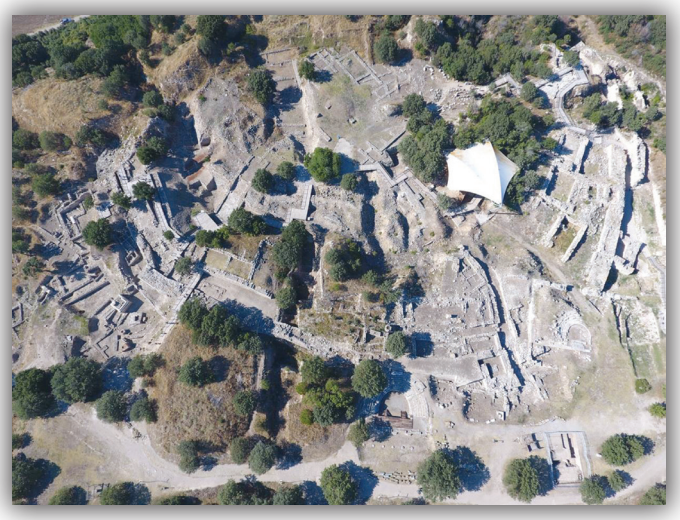

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

40. KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI 3. CİLT

07–11 MAYIS 2018
ÇANAKKALE

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3627-3
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 183-3

YAYINA HAZIRLAYAN
Dr. Adil ÖZME

07-11 Mayıs 2018 tarihlerinde gerçekleştirilen
40. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin katkılarıyla
gerçekleştirilmiştir.

Kapak ve Uygulama
Arel Görsel Tanıtım San. Tic. Ltd. Şti.

e-ISSN: 2667-8845

Kapak Fotoğrafı: *Rüstem ASLAN*
Troya Örenyeri 2017 Yılı Kazı Çalışmaları

Not : Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Adil Özme tarafından denetlenmiştir.
Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

Ankara 2019

40. ULUSLARARASI KAZI, ARAŞTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU BİLİM KURULU

SCIENTIFIC COMMITTEE OF 40th INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF EXCAVATIONS, SURVEYS AND ARCHAEOMETRY

Prof. Dr. Nurettin ARSLAN (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü Başkanı-Assos Kazı Başkanı)

Prof. Dr. Rüstem ASLAN (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Troia Kazı Başkanı)

Prof. Dr. Andreas SCHACHNER (Boğazköy-Hattuşaş Kazı Başkanı)

Prof. Dr. Turan TAKAOĞLU (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı Başkanı)

Doç. Dr. Olivier Can HENRY (Labraunda Kazı Başkanı)

Prof. Dr. Onur ÖZBEK (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Prehistorya Anabilim Dalı Başkanı)

Prof. Dr. Timothy HARRISON (Tell Tayınat Kazı Başkanı)

Doç. Dr. Göksel SAZCI (Maydos-Kilisetepe Kazı Başkanı)

Prof. Dr. Marcella FRANGIPANE (Aslantepe Kazı Başkanı)

Doç. Dr. Aslı Erim ÖZDOĞAN (Çayönü Kazı Başkanı)

Prof. Dr. Michael HOFF (Antiocheia Ad Cragum Kazı Başkanı)

Dr. Masako OMURA (Yassıhöyük Kazı Başkanı)

ULUSLARARASI KAZI, ARAŞTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU YAYIN KURALLARI

Göndereceğiniz bildiri metinlerinin aşağıda belirtilen kurallara uygun olarak gönderilmesi, kitabın zamanında basımı ve kaliteli bir yayın hazırlanması açısından önem taşımaktadır. Bildirilerin yazımında kitaptaki sayfa düzeni esas alınarak;

* Yazıların A4 kağıda, üstten 5.5 cm. alttan 5 cm. soldan 4.5 cm. sağdan 3 cm. lik bir boşluk bırakılarak, 10 punto ile, bir satır aralığı olacak şekilde, Times New Roman fontu ile en fazla 10 sayfa yazılmalı,
* Başlık 14 punto, büyük harf ve bold olacak şekilde yazılmalı,
* Bildiri sahiplerinin isimleri başlığın altında, sağ üstte yer almalı, alt alta sıralanmalı ve unvan kullanılmamalı,
* Metinde ana başlıklar büyük harflerle ve italik, alt başlıklar, baş harfleri büyük ve italik olarak yazılmalı,
* Metin içinde geçen yabancı sözcük ve terimler, örneğin "*in-situ*" italik olarak yazılmalı,
* Metin içinde Milattan Önce gibi çok alışılagelmiş kısaltmalar dışında kısaltma kullanılmamalı, Milattan Önce ve sonra kısaltması: M.Ö., M.S. Erken Tunç Çağı: ETÇ olarak kullanılmalıdır.
* Bölge adlarının ilk harfleri, aynı şekilde yer, coğrafya ve kurum adlarının ilk harfleri büyük yazılmalıdır. Örneğin: Doğu Anadolu, Yakın Doğu, Avrupa, Akdeniz Bölgesi, Dicle Nehri, Ankara Üniversitesi, Türk Tarih Kurumu gibi.
* Ölçü ve ağırlıklar m. cm. mm. lt. gr. şeklinde yazılmalı,
* Dipnotlar metnin altında ve metin içinde numaraları belirtilerek, 8 puntoda yazılmalı,
* Dipnot ve kaynakçada (bibliyografya) kitap ve dergi isimleri italik yazılmalı,
* Harita, çizim ve resimler 15 adetten fazla olmamalı, fotoğraflar JPG veya TIFF olarak gönderilmeli, gönderilen resimlerin çözünürlüğünün en az 300 pixel/ınch olmalı,
* Çizimlere (Çizim: 1), resimlere (Resim: 1), haritalara (Harita: 1) olarak alt yazı yazılmalı ve kesinlikle levha sistemi kullanılmamalı,
* Yayım için telif anlaşması gerektiren Googleearth gibi görseller kullanılmamalı,
* Bildirilere, ilk sayfanın altında, dipnotlardan önce bütün yazarların mutlaka isim, unvan, e-mail ve yazışma adresi yazılmalıdır.

Yayınlanacak bildiri sayışının artması, kitapların zamanında basımını güçleştirdiğinden, bildirilerinizin sempozyum sırasında teslim edilmesi ya da en geç ***1 Ağustos tarihine kadar, yayinlar@kulturturizm.gov.tr*** e-mail adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Yayın kurallarına uymayan ve geç gönderilen bildiriler kesinlikle yayınlanmayacaktır.

PUBLICATION INSTRUCTIONS

The papers presented in the International Symposium of Excavations, Surveys and Archaeometry will be published as before.

In order to complete a high-quality print in time, we kindly request you to send the paper texts in the format specified below:

1. Texts should be written in 10 pages on A4 paper, with Times New Roman and 10 type size within a space of 13.5x19 cm. Line spacing should be 10 points.
2. Heading should be written in bold with 14 typesize and with 14 points of line space. Main headings should be written with capitals, sub-headings with lower letters. Both types of headings should be written in italics.
3. Footnotes should be placed at the bottom of the pages, with their numbers indicated in the text. Footnote texts should be written with 8 type size and line space of 8 points.
4. Book and periodical titles in the footnotes and bibliography should be written in italics.
5. Total number of drawings and photos should not exceed 15. Photos should be either in JPG or TIFF format with at least 300 dpi solution and sent in a separate file.
6. Captions should be added to drawings (Drawing: ……), photos (Photo: ……) and maps (Map: ……). Plate system should not be used.
7. Authors must indicate their names, titles and contact information in their papers.
8. Digital text of the paper should be added to the print-out and both texts should be identical. Otherwise the digital version will be considered default.

As sudden accumulation of papers makes it difficult to complete printing in time, papers should either be submitted during the symposium or sent to ***yayinlar@kulturturizm.gov.tr*** until the 1st of August.

The papers that fail to comply with those instructions or that are sent after the deadline will not be published on no account.

İÇİNDEKİLER

Demet KARA, Murat AKAR
Hatay Arkeoloji Müzesi Altınözü Toprakhisar Höyük Kurtarma Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları 1

Murat ARSLAN, Nihal TÜNER ÖNEN
2017 Yılı Phaselis Kazı Çalışmaları 13

Hüseyin Murat ÖZGEN
Adramytteion (Ören) 2017 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları 23

Musa KADIOĞLU, C. ÖZBİL, M. ADAK, Ö. VAPUR
Ç. GENÇLER GÜRAY, Y. KILIÇ, İ. KOPÇUK
2017 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (8. Sezon) 45

Mustafa BEYAZIT, Yasemin BEYAZIT, Başaran Doğu GİTAL,
Şuayip ÇELEMOĞLU, Alper ATICI, Hasan Hüseyin BAYSAL
Kale-i Tavas (Tabae Antik Kenti) Ören Yeri ve Kavaklıpınar Mevkii Kale-i Tavas Mezarlığı Kazıları 2017 71

Mustafa BÜYÜKKOLANCI, Gülgün YILMAZ,
Fuat YILMAZ, Sinan MİMAROĞLU
Ayasuluk Tepesi ve Aziz Yuhanna Kilisesi 2017 Kazı ve Onarım Çalışmaları 85

Nicholas CAHILL
Sardis, 2017 97

Numan TUNA, Nadire ATICI, İlham SAKARYA
Burgaz (Palaia Knidos) 2017 Yılı Çalışmaları 117

Nuran ŞAHİN, Onur ZUNAL, Gülşah GÜNATA
Klaros 2017 137

Nurettin ARSLAN, Caner BAKAN, Beate BÖHLENDORF-ARSLAN
Eva-Maria MOHR, Klaus RHEIDT
2017 Yılı Assos Kazı Çalışmaları 155

Yılmaz AKKAN, Nurettin ÖZTÜRK, Mehmet KARAOSMANOĞLU
2017 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları 173

Osman DOĞANAY, Bülent İŞLER, Hatice KÖRSULU
Nesrin AYDOĞAN İŞLER
Tyana Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları 185

Ömer ÖZYİĞİT
2017 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları 207

Önder İPEK, Emine SÖKMEN
Örükaya Arkeolojik Kazı ve Araştırma Projesi 2017 Yılı Çalışmaları 225

Roland R.R. SMITH
Aphrodisias 2017 239

Remzi YAĞCI, Davut YİĞİTPAŞA
Soloi Pompeiopolis Kazıları 2017 265

Rafet ÇAVUŞOĞLU, Hanifi BİBER, Sinan KILIÇ
Hakan YILMAZ
Van Çavuştepe Kalesi ve Urartu Nekropolü 2017 Yılı Çalışmaları 275

Armağan ERKANAL, Rıza TUNCEL, Gizem ALPARSLAN
2017 Yılı Panaztepe Kazısı Sonuçları 297

Rüstem ASLAN
Troya Örenyeri 2017 Yılı Kazı Çalışmaları 313

Scott BRANTING, Sevil BALTALI TIRPAN, Joseph LEHNER,
Dominique LANGIS-BARSETTI, Tuna KALAYCI, Yasemin ÖZARSLAN,
Nilüfer YÖNEY, Burak ASİLİSKENDER, Sarah R. GRAFF, Lucas PROCTOR, Paige PAULSEN
Kerkenes 2017 333

Sema ATİK KORKMAZ
Letoon 2017 351

Sema DOĞAN, Ebru Fatma FINDIK, Vera BULGURLU
Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları-2017 365

Serdar AYBEK, Onur GÜLBAY, Burak ARSLAN,
Yılmaz BALIM
2017 Yılı Metropolis Arkeolojik Araştırmaları 381

K. Serdar GİRGİNER, Özlem OYMAN-GİRGİNER, M. Furkan TUFAN,
M. Cem FIRAT, Ayça GERÇEK, Orkun H. KAYCİ, Hakan GERÇEK, Erkan DÜNDAR
2017 Yılı Tatarlı Höyük Kazısı Sonuçları 397

Sevinç GÜNEL
Çine-Tepecik Höyüğü 2017 Yılı Kazıları 415

Şahin YILDIRIM
Satala 2017 Yılı Kazı ve Araştırma Çalışmaları 429

Şahin YILDIRIM, Edward DANDROW, Lana WILLIAMS,
Ali BORA, Peter SINELLI
Tios-Tieion 2017 Yılı Kazı Çalışmaları 437

Şevket DÖNMEZ, Aslıhan YURTSEVER BEYAZIT, Salih KAYMAKÇI,
Burçin ADISÖNMEZ, Fidane ABAZOĞLU
Oluz Höyük Onbirinci Dönem (2017) Çalışmaları 449

Şükrü ÖZÜDOĞRU
Kibyra 2017 Yılı Çalışmaları 463

Taner KORKUT, Çilem UYGUN, Bilsen ÖZDEMİR
Tlos 2017 Kazı Etkinlikleri 471

Timothy P. HARRISON, Elif DENEL, Stephen BATIUK
Tayinat Höyük Kazıları, 2017 483

Timur DEMİR, Makbule EKİCİ
Yenice Höyük 2016-2017 Yılı Çalışmaları 503

Tunç SİPAHİ
Eskiyapar Höyük 2017 Yılı Kazısı 521

Turgut Hacı ZEYREK, Ali Nadir ZEYREK
Kastabala Kazı Çalışmaları 2017 537

Umut ALAGÖZ
Kırıkkale Delice İlçesi Elmalı Köyü Mozaik Kazı Alanı 547

Ünsal YALÇIN, Önder İPEK, Gönül YALÇIN, Hamza EKMEN
Derekutuğun 2017 Kazı Çalışmaları 557

Vecihi ÖZKAYA, Feridun S. ŞAHİN
Körtik Tepe 2017 Kazısı 575

Vedat KELEŞ, Hasan Ertuğ ERGÜRER, Hasan KASAPOĞLU, Ersin ÇELİKBAŞ,
Kasım OYARÇİN, Hazar KABA, Alper YILMAZ, Büşra Elif KASAPOĞLU,
Michael Deniz YILMAZ, İsmail AKKAŞ, Enver AKIN
Parion 2017 Sezonu Kazı, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları 595

B. Yelda OLCAY UÇKAN, Gökçen Kurtuluş ÖZTAŞKIN, Öğül Emre ÖNCÜ,
Seçkin EVCİM, Muradiye ÖZTAŞKIN
Olympos Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları 617

Yusuf ALBAYRAK
Şanlıurfa Kale Eteği Nekropolü 2015-2017 Yılları Kazı ve Temizlik Çalışmaları 639

Yusuf ALBAYRAK
Soğmatar Nekropolü 2017 Yılı Kazı ve Temizlik Çalışmaları 651

Ersin DOĞER, Yusuf SEZGİN, Mesut EROĞLU
Baykal BAŞDEMİR
Aigai 2016-2017 Yılları Çalışmaları 669

S. Yücel ŞENYURT, Atakan AKÇAY, A. Emirhan BULUT,
Umut ZOROĞLU, Leyla YORULMAZ, S. Okan AKGÖNÜL
Kurul Kalesi 2017 Yılı Kazı Çalışmaları 691

Zeliha DEMİREL GÖKALP, A. Ceren EREL, Nikos TSIVIKIS,
Hasan YILMAZYAŞAR
Amorium Kazıları 2017 713

SOĞMATAR NEKROPOLÜ 2017 YILI KAZI VE TEMİZLİK ÇALIŞMALARI

Yusuf ALBAYRAK*

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü izni ile, Şanlıurfa Müzesi başkanlığında gerçekleştirdiğimiz, Şanlıurfa İli, Yağmurlu Köyü sınırları içerisinde kalan kırsal alandaki Soğmatar nekropolü 2017 yılı kazı ve temizlik çalışmaları Mayıs ve Eylül aylarında olmak üzere toplamda iki ay sürmüştür. Bu dönem çalışmaları ekip listesinde isimleri verilen Yrd. Doç. Dr. Yusuf Albayrak'ın bilimsel danışmanlığında Şanlıurfa Müzesi'nden Uzman Ömür Keskinkan ile birlikte Arkeolog Fatma Genç, Arkeolog Sultan Gökpinar, Arkeolog Jiyan Çalık, Arkeolog Ayşegül Aslan ve Harran Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğrencilerinin katılımlarıyla gerçekleştirilmiştir.

Antik Dönemde Edessa Krallığı[1] sınırları içerisinde yer alan Soğmatar, bugünkü Şanlıurfa İli'nin 60 km. güneydoğusunda, Harran İlçesi'nin ise 40 km. kuzeydoğusunda Tektek Dağları'nda önemli pınarların bulunduğu bir yerdedir. Soğmatar'ın bulunduğu alan çoğunlukla alçak tepeler şeklinde kayalıklardan oluşmaktadır. Alana girişte kuzeyde yer alan alçak tepenin güney sırtlarında kaya mezarları, köyün içerisinde bir höyük, höyüğün kuzey ve güney yönündeki tepe sırtlarında ve de batıda yer alan tepelerin üzerinde kaya mezarları yer alır. 9 tepede, üzerinde anıtsal yapı bulunan tonozlu mezar olarak adlandırılan mezarlar da vardır.

2017 yılındaki kazı ve temizlik çalışmaları 2016 yılında olduğu gibi kutsal alana girişte, kuzeydeki alçak tepenin güney sırtlarında yer alan nekropol ala-

* Dr. Öğretim Üyesi Yusuf ALBAYRAK, Aksaray Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Aksaray/TÜRKİYE, e-mail: albayrakyusuf55@hotmail.com

1 Kuzey Mezopotamya'nın Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan bölgede, Arami halkının M.Ö. 132 yılında kurdukları krallıktır. Bu krallığa Osroene veya Abgar Krallığı da denilmiştir. Bkz. Duval 1975, s. 36

nında yapılmıştır (Resim 2). 2017 yılında K.25 olarak devam edilen çalışmalara K.54 de son verilmiştir. Bu dönemde toplamda 30 tane kaya mezarı ortaya çıkarılmıştır.

K25 NUMARALI MEZAR ODASI

Roma mimarisi özelliği gösteren mezar, merdivenli dromoslu bir girişe sahiptir. Giriş uzunluğu 227 cm., genişliği 113 cm., beş merdiven inildikten sonra giriş kapısına (stomionu) ulaşılır. Dikdörtgen olan Kapı girişi 74 cm., yüksekliği ise 110 cm.'dir. Oda mezar içerisine, bir basamakla inilir. Mezar odası 223x329x186 cm. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Kuzeyde (arcosoliumlu) kline, kapının doğusunda ve batısında birer libasyon çukuru, doğu-batı- kuzey yönlerinde bulunan bir yükselti, kline önünde yer alan bir adet libasyon çukuru ve klinenin doğusunda bulunan seki bulunmaktadır. Genel bir bakış atıldığında mezarın özel istek ile yapıldığı düşüncesini akıllara getirmektedir. Libasyon çukuru 90 cm. çapındadır.

K26 NUMARALI MEZAR ODASI

Dromoslu 5 merdivenli, tek odalı ve 3 arcosoliumludur. Dromos önünde uzunluğu 50 cm., genişlik 27cm., derinlik 12 cm. ölçülerinde bir çanak yer almaktadır. Dromos uzunluğu 222 cm., genişlik 130 cm.'dir. Kapı genişliği, 67 cm., yüksekliği, 115 cm.'dir. Mezar odası 294x264x172 cm. ölçülerindedir. Kuzey, doğu vebatı, yönlü üç arcosolium bulunmaktadır. Arcosolium ölçüleri birbirine yakındır. Uzunluğu 204 cm., yüksekliği 196 cm. ve derinliği de 91 cm.'dir.

K27 NUMARALI MEZAR ODASI

Erken Tunç Çağında gördüğümüz kuyu tarzı mezarlardandır. Ağız kısmı 115x114x213 cm.'dir. Güneyde üç yarım basamak yer alır. Giriş kapısı (stomiona) kemerli olup, genişliği 63 cm., yüksekliği 90 cm.'dir. İki basamakla 317x272x 175 cm. ölçülerinde mezara girilmektedir. Kapının doğu ve batı yönünde birer kurban çukuru bulunmaktadır. Yoğun miktarda hayvan kemiği, bir adet 2 cm. bronz köpek ve bir adet kadeh formunda sunu kabı bulunmuştur.

K28 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzında, küçük girişe sahiptir. Giriş uzunluğu doğu-batı yönü 131 cm., kuzey-güney yönü 118 cm., derinlik 111 cm. beş merdiven inildikten sonra giriş kapısına (stomionu) varılır. Dikdörtgen formlu olan Kapı girişi doğu batı yönde 93 cm., yüksekliği ise 107 cm.dir. Mezar içi 204x221x110 cm ölçülerine sahiptir. Mezar yapısı oval ve basit formda yapılmıştır.

K29 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzı mezarın kuyu ölçüleri, 83x133 x230 cm. olup, güneybatıda bir yarım basamak ve güneyde iki merdiven vardır. Girişin doğu duvarında bir açıklıkla K31 numaralı mezara ulaşılmaktadır. Giriş kapısı kemerli olup, genişliği 64 cm., yüksekliği 74 cm.dir. Mezar odası, 298x320x163 cm. ölçülerindedir. Mezar'da iki tane kurban çukuru yer almaktadır. Yoğun miktarda ETÇ'ye ait seramik parçaları, iki adet ETÇ oyuncak arabanın bulunması, bu mezarın çocuk mezarı olabileceği düşüncesini akıllara getirmektedir.

K30 NUMARALI MEZAR ODASI

Dromoslu ve 3 basamaklıdır. Uzunluk 118 cm., genişlik 110 cm.'dir. Kapı, genişliği 79 cm., yüksekliği 79 cm.'dir. 200x280x105 cm. ölçülerindeki mezarda doğu, batı yönlü iki dikdörtgen libasyon çukuru ve bunların ortasında dikdörtgen küçük bir sıvı adak çukuru yer almaktadır.

K31 NUMARALI MEZAR ODASI

K29 numaralı mezar ile bağlantılıdır. Küçük girişli (dromoslu) giriş uzunluğu doğu-batı yönü 120 cm., kuzey-güney yönü 177 cm. ancak tahrip olmuş olan mezarın ikinci kuzey-güney yönü 136 cm., derinlik 113 cm. iki merdiven inildikten sonra giriş kapısına (stomionu) varılır. Kapıdan geçildikten sonra iki merdivenin ardından dikdörtgen formlu 267x330x160 cm. ölçülerinde mezar odasına ulaşılır. Mezar odasında doğu, batı yönlü libasyon çukurları ve kuzeydoğu duvarında uzunluğu 114 cm., genişliği 70 cm., yüksekliği 26 cm. ölçülerinde yapılar bulunmaktadır.

K32 NUMARALI MEZAR ODASI

Küçük girişli (dromoslu) giriş uzunluğu doğu-batı yönü 105 cm., kuzey-güney yönü 62 cm., derinlik 126 cm. ölçülerindeki giriş yakın zamanda tahrip olmuş ve giriş hemzemin nitelikli düzlükle giriş kapısına (stomionu) varılır. Dikdörtgen formlu olan kapı girişi doğu batı yönde 70 cm., yüksekliği 60 cm.dir. Mezar içi 158x240x110 cm. ölçülerine sahiptir. Mezar yapısı oval ve basit formda yapılmıştır.

K33 NUMARALI MEZAR ODASI

Küçük girişli (dromoslu) giriş uzunluğu doğu-batı yönü 100 cm., kuzey-güney yönü 84 cm., derinlik 104 cm. tahrip olmuş iki merdiven inildikten sonra giriş kapısına (stomionu) varılır. Dikdörtgen formlu olan kapı girişi doğu batı yönde 91 cm., yüksekliği ise 73 cm. dir. Mezar içi 163x197x110 cm. ölçülerine sahiptir. Mezar yapısı oval ve basit formda yapılmıştır.

K34 NUMARALI MEZAR ODASI

Bu kuyu mezara güneydoğu ve güneybatıda olmak üzere iki adet basamakla giriş yapılmaktadır. Mezar odasının kapısı 77x52 cm. ölçülerindedir. Kapıdan girdikten sonra odaya 37 cm. genişliğinde bir basamakla geçiş yapılır. Mezar odası dikdörtgen planlıdır. Mezar odasından içeri girildiğinde doğuda ve batıda olmak üzere 2 adet seki bulunmaktadır. Batıda yer alan sekinin ölçüleri 1.40x83 cm.dir. Şekil olarak oval bir yapıya sahip olup korunan yüksekliği 10 cm.dir. Doğuda yer alan seki ise 1.41x94 cm. olup korunan yüksekliği 13 cm.dir. Mezar odasının kuzeyinde ise bir sunak taşı ve önünde akıtacaklı sıvı haznesi bulunmaktadır. Sunak taşının ölçüleri 86x59 cm.dir. Sunak taşının önünde yer alan akıtacaklı sıvı haznesinin ölçüleri ise 72x63 cm. olup korunan yükseklik ise 9 cm.dir. Mezar yapısının tabanının kireç taşı ile sıvanmış olduğu görülmektedir. Mezar yapısında toprak doluluğu ise 49 cm. idi. Mezar odasının korunan yüksekliği 1.58 cm.dir. Kuzey-güney 3 metre genişlikte olup doğu- batıda 3 metre genişliktedir.

K35 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzı mezarda kuyuya girişi doğuda 3 batıda 3 olmak üzere 6 tane girinti sağlamaktadır. Mezar odasının kapısı 82x67 cm. dir. Mezar odasına ince

bir basamak sayesinde giriş yapılır. Mezar odasının doğusunda ve batısında olmak üzere iki adet seki bulunmaktadır. Doğuda yer alan sekinin ölçüleri: 80x91 olup korunan yükseklik 33 cm. dir. Batıda yer alan seki ise 1.11x72 cm., yüksekliği 34 cm.dir. Kuzeyde sunak taşı bulunur, ölçüleri 89x45 cm., yükseklik 45 cm.dir. Sunak taşının doğu ve batısında yer almak üzere 2 adet pencere görünümlü yapı yer almaktadır. Ölçüleri 30x33 cm.dir. Bu mezar odasını diğer mezar odalarından farklı kılan ise, dikkatli bir şekilde bakıldığında karşı duvarında gözü, kaşları, burnu ve ağzıyla stilize insan yüzü betimli bir görüntünün bulunduğu görünmektedir. Taban yapısı kireç taşı ile sıvanmıştır. Kuzey-güney uzunluğu 2.71 cm. olan mezar yapısının doğu-batı genişliği ise 2.62 cm.dir. Ana mekanın korunan yüksekliği 1.18 cm. olup toprak doluluğu 38 cm. itibaren başlamıştır. Buluntu olarak; 3 adet cam boncuk ve seramik parçalarına rastlanılmıştır.

K36 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzı mezarda kuyuya giriş doğu ve batı da yer alan birer basamakla sağlanmaktadır. Mezar odasının kapısı 70x58 cm. ölçülüdür. Girişte doğu da ve batı da 2 adet seki yer almaktadır. Batı da yer alan sekinin ölçüsü 50x55 cm., yüksekliği ise 40 cm.dir. Doğuda yer alan sekinin ölçüleri ise 65x38 cm. olup korunan yüksekliği 37 cm.dir. Mezar odasının kuzeyinde sunak taşı yer almaktadır. Bu sunak taşı 37x33 cm. ölçülerinde olup korunan yüksekliği ise 1.20 cm.dir. Sunağın önünde akıtacaklı sıvı haznesi bulunmaktadır. Haznenin ölçüleri ise 33x29 cm.dir. Ortasında yer alan oval yapının yüksekliği ise 7 cm.'dir.

Buluntu olarak; Bütün olmayan bu kafatasına rastlanılmış, yapısı yüz üstü yatırılmıştır. Kazı sonucunda etrafında bulunan seramik parçaları yaklaşık 10-15 cm. sonra çıkmaya devam etmiştir. Kuzeydoğuda çıkan kemik parçaları ise kafatasından 13 cm. sonra çıkmaya başlamıştır. Olasılıkla kafatası vücuttan ayrı gömülmüştür. Oda mezar yapısında çıkarılan seramik ve kemiklerde her hangi bir yön belirgin değildir. Oldukça dağınık bir şekilde çıkmıştır. Devam eden çalışmalar esnasında çoğunlukla insana ait olduğu düşünülen çok fazla sayıda diş ve kemik parçalarına rastlanılmıştır. Ayrıca çalışmalar esnasında sunu taşının hemen sağında 2 adet bronz sade halka küpe, 2 adet bronz iğne ve kemikten yapılmış 1 adet kolye ucu bulunmuştur.

K37 NUMARALI MEZAR ODASI

5 basamaklı dromoslu bir mezar yapısıdır. Mezar odasına giriş yapıldığı kapının ölçüsü: 1.35x73 cm.dir. Ana mekanda doğu-batı da yer almak üzere iki adet sekinin olduğu görülmektedir. Batıdaki sekinin üzerinde yer alan oyuğun korunan yüksekliği 40 cm.dir. Batı seki ölçüleri:1.5x 85 cm.dir. Doğu seki: 1.40x83 korunan yükseklik ise 13 cm.dir. Oda mezar yapısında doğuda ve kuzeyde yer almak üzere 2 tane arcosolium yer almaktadır. Doğu arcosolium: 1.75x1.05 cm.dir. Kuzey arcosolium: 100x200 cm.dir. Oda mezar yapısında yer alan sunak taşının ölçüleri ise 1.10x86 cm.dir. Sunak taşının önünde yer alan akıtacaklı sıvı haznesinin ölçüleri 100x100 cm. olup içinde bulunan oval yapının 30x30 cm. olup korunan yükseklik 8 cm.dir. Bu mezar yapısının doğu-batı 2.80 cm. kuzey-güney 3.55 cm.dir. Taban kireç taşı ile sıvanmış olup mezarın korunan yüksekliği 1.90 cm.dir. Buluntu olarak; çok sayıda seramik ve kemik parçalarına rastlanılmıştır.

K38 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzı mezarda kapı 61x51 cm. ölçülerinde bir kapakla kapatılmıştır. Mezar odasının doğu duvarından yandaki K-39 olarak adlandırılan mezar odasına geçişi sağlayan bir açıklık bulunmaktadır. Mezar, 2.94x3.40 cm.'dir.

K39 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzı mezarda kuyuya iniş doğuda ve batıda yer alan 2 adet üçgen basamakla sağlanmaktadır. Mezar odasının kapısı 82x51 cm. ölçülerindedir. Bu oda mezarı içinde doğu ve batı olmak üzere 2 tane kline ve ortada bir sunak yer alır. Ayrıca mezar odasının Kuzey batısında K-38 No.lu mezara geçiş kapısının önünde bir kuyu yapısı ortaya çıkarılmıştır. Doğu klinenin ölçüleri 1.11x 68 cm. olup korunan yükseklik 9 cm.dir. Ortada yer alan sunak taşının ölçüleri ise 56x66 cm. olup korunan yükseklik 12 cm.dir. Kuyu yapısının ölçüleri 62x56 cm. olup korunan yükseklik ise 68 cm.dir. Oda mezar yapısının kuzey-güney uzunluğu 3.41 cm. olup doğu-batı 2.94 cm.dir. Toprak doluluğu 50 cm.den itibaren devam etmektedir. Mezarda 4 boncuk, koni biçimli bir adet baskı mühür ve bir adet obsidyen dilgi taşı, kemik ve seramik parçaları bulunmuştur. Kemiklerin çoğunluğu kuzeybatıdaki kuyudan ele geçirilmiştir.

K40 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzı mezarda kuyuya giriş doğuda 3 basamak merdiven şeklinde, batıda ise 3 basamak çıkıntı şeklinde basamaklarla sağlanmaktadır. Mezar odasına giriş ise 2 basamakla sağlanmaktadır. Bu mezar odasında kuzey, doğu ve batıda toplam üç adet seki yer almaktadır. Kuzey sekinin ölçüleri: 98x72 cm.dir. Batı sekinin ölçüleri: 2.65x77 cm. yükseklik 18 cm., doğu sekinin ölçüleri: 1.55x91 cm. olup korunan yükseklik 9 cm.dir. Toprak doluluğu 82 cm. itibaren devam etmektedir. Mezar odasının kuzey-güney uzunluğu 2.98 cm. doğu-batı 3.10 cm. olup korunan yüksekliği 1.60 cm.dir. Ayrıca mezar odasının tabanında beş adet oyuntu yer almaktadır. Buluntu olarak; 2 adet bütün kap vazo, 1 adet iğne topuzu, kemik ve çok sayıda bezemeli ve de bezemesiz seramik parçalarına rastlanılmıştır.

K41 NUMARALI MEZAR ODASI

Mezar yapısına giriş altı adet basamakla sağlanır. Uzun dromoslu bir mezar yapısıdır. Dikdörtgen formlu kapı açıklığı bulunur. Kapı ölçüsü 1.20x67 cm.dir. Ana mekana giriş bir basamakla sağlanır. Basamağın ölçüsü: 75x33 cm. olup korunan yüksekliği 9 cm.dir. Mezar odasında 4 tane arcosolium yer almaktadır. Güneydoğudaki diğer üç tanesine göre daha küçüktür. Doğu arcosolium: 2.12x81 cm. korunan yükseklik 77 cm.dir. Güney arcosolium: 90x 41 cm. korunan yükseklik ise 95 cm.dir. Kuzey arcosolium: 2.15x80 cm. korunan yükseklik ise 80 cm.dir. Batı arcosolium: 2.11x82 cm. korunan yükseklik ise 85 cm.dir. Mezar odasının ortasında yer alan sunak taşının ölçüleri 34x32 cm. korunan yükseklik ise 13 cm.dir. Mezar odasının toprak doluluğu 73 cm.den devam etmektedir. Mezar odasının korunan yüksekliği ise 1.72 cm.dir. Doğu-batı genişlik 2.98 cm. olup kuzey-güney uzunluk ise 3.28 cm.dir.

K42 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyuya giriş doğuda bir basamakla sağlanır. Yarım bırakılmış bir yapıdır. Kapı ölçüsü 82x60 cm.dir. Buluntu olarak; çok sayıda seramik parçaları ve kemik parçaları ve 1 adet boncuk ele geçirilmiştir.

K43 NUMARALI MEZAR ODASI

Dromoslu beş basamaklı bir mezar yapısıdır. Kapının ölçüleri 1.40x90 cm.dir Ana mekana bir basamak ile giriş yapılmaktadır. Bu mezar odasında 3 tane arcosolium bulunmaktadır. Doğuda yer alan arcosoliumun yanında k-46 olarak adlandırılan mezar odasına geçişi sağlayan açıklık bulunmaktadır. Mezar odasının güneydoğu kısmında kare şeklinde derin bir yapı bulunmaktadır. Kuzey arcosolium: 200x100 cm. yükseklik ise 95 cm.dir. Doğu arcosolium 1.25x92 cm.dir ve diğer arcosoliumlara göre daha derindir. Batıda yer alan arcosolium ise 1.83x80 cm.dir. Ana mekanın kuzey-güney uzunluğu 3 m. olup doğu-batı genişlik ise 3.32 cm.dir. Mezar odasının tabanı kireç taşı ile sıvanmış olup korunan yüksekliği 1.80 cm.dir.

K44 NUMARALI MEZAR ODASI

Dromoslu beş basamaklı bir mezar yapısıdır. Basamak ölçüsü: 80x30 cm.dir. Korunan yüksekliği 30 cm.dir. Ana mekan kapısının yanında girişin batısında bir mezar odası bulunmaktadır. Bu mezar odası 1 No.lu mekan olarak adlandırılmıştır. Ana mekanın giriş kapısı 135x60 cm. olarak ölçülmüştür. Ana mekana girildikten sonra batı tarafta bir mezar odası daha bulunmaktadır. Bu oda 2 no.lu mekan olarak adlandırılmıştır.

K45 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzı mezarda kuyuya girişi sağlayan zemine yakın güneyde bir basamak bulunmaktadır. Mezar odasının kapısı 86x66 cm. ölçülerinde dikdörtgen bir taş blok ile kapatılmıştır. Mezar odasının kapısı 1.05x61 cm. ölçülerindedir. Bu mezar odasında sadece ortada 53x50 cm. ölçülerinde dikdörtgen bir taş blok yer alır. Mezar odasının tabanı kireç taşı ile sıvanmış olup toprak doluluğu 30 cm. itibaren devam etmektedir. Ana mekan 3.20x 2.93 cm. ölçülerindedir. Korunan yüksekliği ise 1.40 cm.dir.

K46 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzı mezarda giriş doğuda 2 ve batıda 2 basamak ile yapılmaktadır. Kapı giriş kapı ölçüleri: 83x67 cm.dir. Mezar odasına giriş iki basamak-

la sağlanmaktadır. Mezar odasının tabanı kireçtaşı ile sıvanmış olup toprak doluluğu 67 cm. itibaren devam etmektedir. Ana mekanın ölçüleri: 2.63x2.88 cm.dir. Mezar odası yüksekliği 1.60 cm.dir. Kuzey batıda bir açıklık bulunmakta ve bu açıklık K-43 olarak adlandırılan mezara geçişi sağlamaktadır.

K47 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzı mezarda kuyuya giriş doğuda 2 tane batıda 2 tane üçgen şeklinde yapılmış basamak ile sağlanmaktadır. Giriş kapı ölçüsü: 84x63 cm.dir. Ana mekana giriş iki basamakla sağlanmaktadır. Taban kireçtaşı ile sıvanmıştır. Ana mekanda 2 tane kline yer almaktadır. Doğu kline: 1.23x55 cm. olup korunan yükseklik 25 cm.dir. Klinenin içi oval yapılıdır, derinliği ise 17 cm.dir. Batı kline: 1.18x50 cm. olup korunan yükseklik 30 cm.dir. Klinenin içi oyuntuludur ve derinliği 18 cm.dir. Mekanın korunan yüksekliği 1.56 cm.dir. 2.86x2.78 cm. ölçülerinde bir mezar odasıdır. Mezar odasının güneydoğusunda kare planlı 16x15 cm. ölçülerinde 17 cm. derinliğinde bir yapı yer almaktadır. Kandil yeri veya çeşitli süs eşyalarının konulduğu yer olarak düşünülmektedir. Buluntu olarak; bir at figürünü, 2 adet pişmiş topraktan yapılmış tekerlek, kırık halde bulunan malzemesi pişmiş toprak olan araba parçası, bronz olan küpe, e pişmiş topraktan yapılmış tümlenebilir 2 adet çömlekcik bulunmuştur. Bunlardan bir tanesi tümlenmiştir. Ayrıca pişmiş topraktan yapılmış bir adet ayaklı çanak (meyvelik kaidesi) bulunmuştur.

K48 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzı mezarda kuyuya giriş doğuda yer alan üç basamak ile sağlanmaktadır. Giriş kapısı ölçüsü: 81x58 cm.dir. Mezar odasının yüksekliği 1.20 cm.dir. Mezar odasına ilk girişte zeminde iki oyuk yer alır. Mezar odasının güneybatısında dikdörtgen biçiminde 131x48 cm. korunan yüksekliği 28 cm. olan bir taş blok bulunmaktadır. Buluntu olarak; iki adet pişmiş topraktan yapılmış tekerlek, 1 adet bronz küpe, 1 adet metal çivi, 1 adet obsidyen ve 2 adet bronz sikke bulunmuştur.

K49 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzı mezarda kuyuya giriş bir basamaklıdır. Kapı, 82x57 cm. ölçüsündedir. Mezar içine 2 basamakla inilir. Tabanı kireçtaşı ile sıvanmıştır.

Yüksekliği 1.54 cm. olup mezar odasının ölçüsü: 3.70x3.32 cm.dir. Kuzeyde bir arcosolium, doğu ve batıda ise birer seki yer almaktadır. Arcosolium 1.76x68 cm. ölçülü olup yükseklik 58 cm.dir. Doğu seki: 57x18 cm., yükseklik 10 cm.dir. Batı seki:1.30x28 cm. olup korunan yükseklik 11 cm.dir. Mezar odasının kapısı 1.07x80 cm. ölçülerinde dikdörtgen taş blok ile kapatılmıştır.

K50 NUMARALI MEZAR ODASI

Dromoslu altı basamaklı bir mezar yapısıdır. Basamak ölçüleri: 88x35 cm.,yüksekliği 13 cm.dir. Giriş kapı ölçüleri:1.20x47 cm.dir. Ana mekana giriş bir basamak ile sağlanır. 4 arcosoliumludur. Güney batı arcosolium: 83x73 olup yerden yükseklik ise 78 cm.dir. Arcosoliumun iç genişliği ise 40 cm.dir. Batı arcosolium: 1.86x90 cm. iç oyuntu derinlik: 10 cm. kline genişlik 84 cm.dir. Kuzey archosolium:185x89 cm. iç oyuntu 10 cm. kline genişlik:76 cm. yerden yükseklik ise 76 cm.dir. Doğu arcosolium: 1.78x95 cm., iç oyuntu 10 cm., arcosolium genişlik 79 cm.,.dir. Mekanın korunan yüksekliği 1.60 cm.dir. Mezar odasının tabanı kireçtaşı ile sıvanmıştır. Buluntu; 1 adet pişmiş topraktan yapılmış boncuk ele geçirilmiştir.

K51 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzı mezarın ölçüsü, 2.75x3.58 cm., yüksekliği 1.43 cm.'dir. Kapı giriş ölçüsü, 100x52 cm'.dir. Mezar odasının içerisinde 1.55x1.52 cm. ölçülerinde bir taş blok bulunur. Mezar odasının kuzeybatısında yarım ay şeklinde 115x103 cm. bir oda bulunur. Bu odanın kapı ölçüsü: 100x 98 cm.'dir. Odanın içerisinde kuzey yönüne doğru bakan bir oluk yer alır. Bu oluğun korunan yüksekliği 13 cm.dir. Tabanı kireçtaşı ile sıvanmıştır. Buluntu olarak; 30 adet diş, 9 adet boncuk, bir adet ağırşak, bronz küpe, metal obje, cam parçası ve metal yüzük bulunmuştur.

K52 NUMARALI MEZAR ODASI

Dromoslu mezar yapısıdır. Kapı ölçüsü: 75x50 cm.dir. Bu mezar odası sadedir. Mezar odası genel olarak 200x2.50 cm. ölçülerinde olup korunan yükseklik ise 90 cm.dir.

K53 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzı mezarda kuyuya giriş batıda 2 doğuda 2 basamakla sağlanmaktadır. Kuyunun üst kısmında güney tarafında kayanın her iki yandan da kesildiği gözlemlenmiş. Bu kesim kuyu tipi olan bu mezar yapısının dromos tipine dönüştürülmesi istenildiğini fakat daha sonra vazgeçildiğini göstermektedir. Mezar odasının kapı ölçüsü 96 x72 cm.dir. Ana mekana giriş bir basamak ile sağlanır. Tüm mekanın ölçüsü 3.50x2.97 cm.'dir.

K54 NUMARALI MEZAR ODASI

Kuyu tarzı mezarda kuyuya giriş batıda 2 doğuda 2 basamak sağlanmaktadır. Mezar odasının kapı ölçüsü 80x58 cm.'dir. Tüm mekanın ölçüsü 2.77x2.80 cm.'dir. Buluntu olarak; Bir kafatası, pişmiş topraktan yapılmış bir figürün alt kısmı olduğu düşünülen bir parça ve yine pişmiş toprak tekerlek parçası, seramik ve kemik parçaları bulunmuştur.

DEĞERLENDİRME

Soğmatar'da 2016 yılı çalışmalarında olduğu gibi 2017 yılında da bölge arkeolojisi açısından oldukça önemli sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçların başında bir kısmı Roma Döneminde de kullanılmaya devam edilen ancak Erken Tunç Çağında açılmış olan kaya oyuğu mezarlarının sayısının artmasıdır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kuzey Suriye'de Erken Tunç Çağında farklı mezar türleri görülmektedir. M.Ö. 3. binyılın ilk yarısında (ETÇ I-II) Orta Fırat Bölgesi'nde basit toprak, çömlek, taş sanduka ve oda mezarlar görülmekteyken, M.Ö. 3. binyılın ortalarından itibaren (ETÇ III-IV) başlayan sosyal değişim ile birlikte, Orta Fırat Bölgesi'nde basit toprak, çömlek, küp, kuyu, kaya oyuğu, taş-kerpiç sanduka ve oda mezarlara da rastlanılmıştır[2]. Kaya oyuğu mezar geleneği Orta Fırat Bölgesi'nde genellikle Erken Tunç Çağının ikinci evresine yerleştirilmekle birlikte; Gaziantep-Oğuzeli Mezarı örneğinde olduğu gibi Soğmatar'daki mezarlardan ele geçirilen malzemelere göre söz konusu mezarların Erken Tunç Çağının ilk evresinde kullanılmaya başladığı

2 Engin-Beyazlar 2016, 4-5.

ve Erken Tunç Çağının ikinci evresi boyunca da kullanılmaya devam edildiği anlaşılmaktadır.[3] Soğmatar'da bulunan ETÇ mezarlarının benzerlerini Kuzey Suriye'de El-Qitar, Tawi[4], Tell Banat[5], Şemseddin, Tell al-Abd[6], Djerniye[7] ve Tell es-Sweyhat[8] gibi merkezlerde görmekteyiz.

2016 ve 2017 yıllarındaki çalışmalar sonunda toplamda 54 tane kaya mezarı ortaya çıkarılmıştır. Bu mezarlardan 11 tanesi Roma mimarisini yansıtan *dromos*lu merdivenli *arcosolium*lu mezarlar, (Resim: 3a.b) 43 tanesinin de Erken Tunç Çağı mezar mimarisini yansıtan kuyu tarzı kaya mezarı olduğu görülmüştür. (Resim: 4a.b) Bu ETÇ mezarlarının kuyu kısmı dahil olmak üzere içlerinin tamamen toprak ile dolu olduğu Görülmetedir (Resim: 5a.b.c). Mezar hediyelerinden ETÇ II'ye (M.Ö. 2500) tarihlendirdiğimiz Sümer savaş arabasının minyatür tipi olan çocuk oyuncağı ve yine çocuk oyuncağı minyatür at ve bu atın çektiği arabaya ait parçalardır. Ayrıca K35 No.lu mezarın kuzey duvarına işlenmiş olan insan yüzü de önemlidir.

Roma Döneminde, Erken Tunç Çağında yapılmış olan bir grup kaya mezarın kullanıp eklemeler yaparak ikinci kullanım görmüş olduğu anlaşılmaktadır. Bu kullanım için yapılan değişikliği işçilikte ve yarım bırakılan mezarlarda açıkça görmekteyiz. (Resim: 6) Roma Dönemini yansıtan bu mezarlar geç dönemde soyulmuş olduğu için herhangi bir buluntu ele geçirilememiştir.

KAYNAKÇA

ALGAZE, GUILLERMO, "Kurban Höyük and the Late Chalcolithic Period in the Northwest Mesopotamian Periphery: A Preliminary Assessment", Ed. U. Finkbeiner ve W. Röllig, *Gamdat Nasr Period or Regional Style?*, Wiesbaden, 1986, 274-315.

ALGAZE, GUILLERMO, "A new Frontier: First Results of the Tigris-Euphrates Archaeological Resonnaissance Project", *JNES,* 48, 1, 1989, 241-282.

3 Engin-Beyazlar 2016, 20.
4 Kampschulte – Orthmann 1984, 13-26
5 Porter 2002, şek. 7
6 Orthmann 1980, 99
7 Meyer 1991, 149
8 Zettler 1997, şek. 3.15

ALGAZE, GUILLERMO, R. BREUNINGER VE J. KNUDSTAD., "The Tigris-Euphrates Archaeological Resonnaissance Project: Final Report of the Birecik and Carchemish Dam Survey Areas", *Anatolica,* 20, 1994, 1-96.

DITTMANN, RC., C. GREWE, S. HUH ve C. SCHMIDT "Şavi Höyük Yüzey Araştırması" Ed. N. Tuna, J. Öztürk ve J. Velibeyoğlu, *Ilısu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1999 Yılı Çalışmaları, Ankara: ODTÜ TAÇDAM, 2001, 233-262.*

DRIJVERS, HAN JAN WILLEM, "Edessa und das jüdische Christentum". *Vigiliae Christianae, Vol. 24, No. 1*, (Mar., 1970), pp. 4-33

DRIJVERS, HAN JAN WILLEM, *Old Syriac (Edessean) Inscriptions*, E.J. Brill, Leiden, 1972

DRIJVERS, HAN JAN WILLEM, "Some New Syriac Inscriptions and Archaeological Finds from Edessa and Sumatar Harabesi", *BSO,* Vol. 36, 1973, s. 1-14.

DRIJVERS, HAN JAN WILLEM, *Cults and Beliefs at Edessa*, E.J. Brill, Leiden, 1980

DRIJVERS, HAN JAN WILLEM, & HEALEY, F. JOHN, *The Old Syriac Inscriptions of Edessa and Oshroene: Text, Translations and Commentary, Koninklijke* Brill NV, Leiden, 1999

DUVAL, RUBENS, *Histoire D'édesse, Politique, Religieuse et Littéraire*. Amsterdam, 1975

ENGİN ATİLLA, BEYAZLAR AHMET, "Bir Erken Tunç Çağı II-III Kaya Oyuğu Mezarı ve Ortaya Koyduğu Yeni Bulgular", *Eurasian Academy of Sciences Eurasian Art&Humanities Journal Volume 5,* 2016, 1-44.

FRANGIPANE, MARCELLA., "The Late Chalcollithic/EB I Sequence at Arslantepe: Chronological and Cultural Remarks from a Frontier Site", *Chronologies des Pays du Caucase et de L'Euphrate aux IVe-IIIe Millenaires (Varia Anatolica 11) (Actes du colloque d'Istanbul, 16-19 decembre 1998), Paris: Instuut Francais d'Etudes Anatolinnes d'Istanbul,* 2000, 439-471.

FRANGIPANE, MARCELLA., "Establishment of a Middle/Upper Euphrates Early Bronze I Culture from the Fragmentation of the Uruk World. New Data from Zeytinli Bahçe Höyük (Urfa, Turkey)", *Euphrates Valley Settlement. The Carchemish Sector in the Third Millennium BC, ed. Edgar Peltenburg, Levant Supplementary Series 5.Oxford: Oxbow Books,* 2007, 122-141.

FRANKFURTER DAVID, "Stylites and Phallobates: Pillar Religions in Late Antique Syria". *Vigiliae Christianae,* Vol. 44, No. 2 (Jun., 1990), pp. 168-198.

FUENSANTA, JESUS GIL ve A. MISIR, "Excavations at Tilbeş Höyük: The 1996 Season", *KST,* 19, 1, 1997, 227-244.

FUENSANTA, JESUS GIL., M.S. ROTHMAN ve E. BUCAK, "1997 Salvage Excavations at Tilbeş Höyük", *KST*, 20,1, 1998, 207-218.

GREN, TAMARA, M. *The City of the Moon God,* Leiden, 1992

GÜNDÜZ, ŞİNASİ, "Arkeolojik Bulgular Işığında 2. Yüzyıl Sumatar Mar alahe Kültü", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 6, 1992, ss. 149–159.

KAMPSCHULTE I. – *Orthmann W., Graber des 3. Jabrtausends v. Cbr. İm Syrischen Euprattal, 1. Ausgrabungen bei Tawi 1975 und 1978* (1984)

KEPINSKI, CHRISTINE., "Dynamics, Diagnostic Criteria and Settlement Patterns in the Carchemish Area during the Early Bronze Age Period", *Euphrates Valley Settlement. The Carchemish Sector in the Third Millennium BC, ed. Edgar Peltenburg, Levant Supplementary Series 5. Oxford: Oxbow Books,* 2007, 152-163.

MARRO, CATHERINE VE CATHERINE KUZUCUOĞLU, "Northern Syria and Upper Mesopotamia at he End of the 3rd Millennium BC: Did a Crisis Take Place?", *Societes humaines et changement climatique a la fin du troisieme millenaire: une crise a-t-elle eu lieu en Haute-Mesopotamie?,* Varia Anatolica XIX, Paris, 2007, 584-590.

MATNEY, TIMOTY., "The Iron Age of Southeastern Anatolia", *The Oxford Handbook of Ancient Anatolia: 10.000-323 B.C.E.,* ed. Sharon R. Steadman and Gregory McMahon, Oxford University Press, 2011, 443-464.

MEYER, J. W., *Graber des 3. Jahrtausends v. Cbr. İm Syrischen Euphrattal, 3. Ausgrabungen in Semdeddin und Djernije (1991)*

ORTHMANN W., "Burial Customs of the 3. Millenium B.C. in the Euprates Valley", in: J. C. Margueron (ed.), Le Moyen Euphrate: Zone de Contacts et d'echanges (1980), 97-105

ÖZFIRAT, AYNUR., Eskiçağda Harran, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1994, s. 72–84

PEARCE JULIE, "The Late Chalcolithic Sequence at Hacınebi Tepe, Turkey" Ed. C. MARRO ve H. HAUPTMANN, *Chronologies des Pays du Caucase et de L'Euphrate aux IVe-IIIe Millenaires (Varia Anatolica 11) (Actes du colloque d'Istanbul, 16-19 decembre 1998), Paris: Instuut Francais d'Etudes Anatolinnes d'Istanbul,* 2000, s.115-143.

POGNON, HENRI, *Inscriptions sémitiques de la Syrie, de la Mésopotamie et de la région de Mossoul*, Paris (1907), s. 23-38.

PORTER, A., "The Dynamics of Death: Ancestors, Pastoralism and Origins of a Third-Millennium City in Syria", BASOR 328, 2002, 1-36.

SEGAL, JUDAH, BENZION, "Pagan Syriac Monuments in the Vilayet of Urfa", *Anatolian Studies*, Vol. 3, 1953, ss. 97-119.

SEGAL, JUDAH, BENZION, "Some Syriac Inscrptions of the 2nd-3rd Century A.D.", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies,* Vol. 26, 1954, ss. 2-36.

SEGAL, JUDAH, BENZION, Two Syriac Inscriptions from Harran. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London,* Vol. 20, No. 1/3, Studies in Honour of Sir Ralph Turner, Director of the School of Oriental and African Studies, 1937-57, (1957), pp. 513-522

SEGAL, JUDAH, BENZION, "Four Syriac Inscriptions". *Bulletin of the School of Oriental and African Studies,* University of London, Vol. 30, No. 2, (1967), pp. 293-304

SEGAL, JUDAH, BENZION, *Edessa, Blessed City*, Clarendon Press, Oxford, 1970

SERTOK, KEMAL VE RİFAT ERGEÇ., "A New Early Bronze Age Cemetery: Excavations near the Birecik Dam, Southeastern Turkey: Preliminary Report (1997-1998)", *Anatolica 25,*1999, 87-107.

SERTOK, KEMALVE F. KULAKOĞLU "Şaraga Höyük 1999 Yılı Kazısı Sonuçları" Ed. N. Tuna, J. Öztürk ve J. Velibeyoğlu, *Ilısu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1999 Yılı Çalışmaları, Ankara: ODTÜ TAÇDAM,* 2001, 453-486.

SERTOK, KEMAL., "Fruit Stands and the Definition of a Cultural Area around Carchemish", *E*uphrates Valley Settlement. The Carchemish Sector in the Third Millennium BC, ed. Edgar Peltenburg, Levant Supplementary Series 5. Oxford, 2007, 238-249.

STEIN, GIL ve A. MISIR, "Mesopotamian-Anatolian Interaction at Hacınebi, Turkey: Preliminary Report on the 1992 Excavations", *Anatolica,* 20, 1994, 145-189.

VAN DRIEL, G. ve C. VAN DRIEL-MURRAY, "Jebel Aruda, The 1982 Season of Excavation-Interim Report", *Akkadica,* 33, 1983:1-26.

ZETTLER, R. L., *Tell es-Sneybat, 1989-1995 Preliminary Report,* MASCA 14, 1997.

Resim 1: Tonozlu kaya mezarı.

Resim 2: Soğmatar nekropol alanı.

Resim 3a: Dromoslu Roma kaya mezarının *dromos*u.

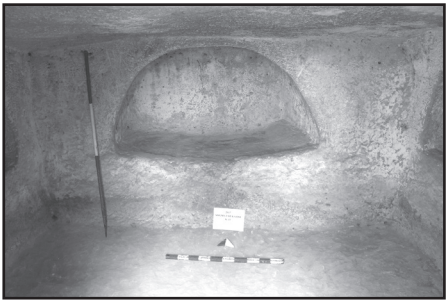

Resim 3b: *Dromos*lu kaya mezarının iç kısmı.

Resim 4a: Kuyu tarzı ETÇ kaya mezarı kuyu kısmı.

Resim 4b: Kuyu tarzı ETÇ kaya mezarı iç kısmı.

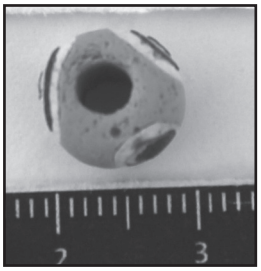

Resim 5a: ETÇ mezar hediyesi.

Resim 5b: ETÇ mezar hediyesi.

Resim 5c: ETÇ mezar hediyesi.

Resim 6 ETÇ mezarının Roma mezar mimarisine uyarlanmaya çalışılması.